

Cap a una nova organització territorial de Catalunya? El cas del Baix Vallès

*Josep Roca Cladera*¹

Arquitecte. Director del Centre de Política del Sòl i Valoracions de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Recentment, el Centre de Política de Sòl i Valoracions ha presentat un treball dirigit a establir, de manera racional i rigorosa, la delimitació d'àmbits supramunicipals per a l'exercici eficient de les funcions i serveis públics, que permeti una *nova organització administrativa del territori*. Tant els municipis com les comarques, en la seva forma actual, no han mostrat prou capacitat per gestionar una societat i un territori tan complex com Catalunya. Els primers, a causa de l'esmicolament del mapa municipal, el qual no permet en tots els casos la gestió eficaç dels afers públics. La realitat urbana del Principat ja fa temps que ha desbordat amb escreix els estrets límits municipals i ha estructurat un sistema de ciutats que no té una adequada correspondència amb la divisió administrativa municipal ni comarcal. Pel seu cantó, les comarques, reinstaurades l'any 1987, no han servit per complementar els municipis en l'exercici dels serveis locals. En lloc de contribuir de forma eficient a l'exercici de les funcions pròpies de l'administració local a les quals les obligava l'Estatut de 1979 i la legislació que el va desplegar, les comarques s'han configurat com a miniparlaments de caràcter exclusivament polític, els quals, en part, han restat protagonisme a l'autèntic òrgan de la voluntat popular: el Parlament de Catalunya. I, juntament a les limitacions mostrades per municipis i comarques, una absència, un buit s'ha fet manifestament evident: la falta d'una organització adequada per descentralitzar les funcions de la Generalitat de Catalunya. Una organització regional, en vegueries, que permeti superar de forma definitiva l'herència de les diputacions i províncies com a forma d'estructuració, imposada a la força, del territori de Catalunya.

Cal, per tant, una nova organització administrativa de Catalunya. Una nova organització que permeti resoldre les mancances estructurals

dels municipis, tot i ajudant a mancomunar part dels serveis que en l'actualitat tenen encomanats els ajuntaments gràcies a les economies d'escala que llur major dimensió els pot atorgar. Una nova organització que recuperi les comarques com una forma eficaç d'administració i govern del territori català, tot i superant el seu paper exclusivament polític i identitari. Una nova organització, en vegueries, que permeti gestionar amb eficiència els serveis públics a l'escala regional, que possibiliti la descentralització de les funcions del Govern de la Generalitat i que estigui en capacitat de superar el greuge històric que els Decrets de Nova Planta, primer, i la imposició de les províncies, després, varen representar en l'organització política de Catalunya. Una nova organització, que doni solució definitiva a la clamorosa mancança d'una forma de govern adient per a la regió metropolitana de Barcelona. Aquests són els reptes que té la societat pel que fa a l'organització i estructuració del territori Catalunya. Tots ells, no solament una part.

En aquesta perspectiva, el treball que aquí es presenta pretén ser una modesta contribució, basada en una lectura atenta de la societat i del territori. De la Catalunya real, i no pas de les imatges icòniques que se'n poden haver forjat. En aquest sentit, *s'entén Catalunya com un autèntic sistema de ciutats*. Ciutats reals, no entitats administratives històricament heretades. I a aquestes ciutats reals haurien d'aproximar-se les comarques actuals, tot i facilitant mancomunar els serveis que avui tenen assignats els municipis. I a partir d'aquestes "ciutats reals" es proposa una divisió regional en vegueries, que respongui tant a la morfologia física com a les relacions econòmiques i socials que estructuren l'espai català. El treball desenvolupat inclou, alhora, una proposta d'organització territorial de l'àrea metropolitana de Barcelona que representi la consideració d'aquest àmbit no com una singularitat, una anomalia en el conjunt del país, sinó com un més dels territoris metropolitanitzats, d'abast regional.

Es proposa, per tant, un *nou model d'organització territorial*. Un model, en suma, que va de baix a dalt. De les "ciutats reals" a la Catalunya metropolitana i regional. Un model que pretén abastar el conjunt dels aspectes territorials i no només una part d'ells. Una contribució, en suma, al debat que, a judici dels autors, tancaren de forma inadequada les Lleis d'Organització Territorial de Catalunya aprovades l'any 1987, i que avui té com a repte pendent de solució el Parlament de Catalunya.

El Baix Vallès, el sistema urbà de Mollet, és, sens dubte, una d'aquestes ciutats reals. Així esperem demostrar-ho en les línies que segueixen.

1.- EL SISTEMA URBÀ DE MOLLET: DELS ESTUDIS DE LA PONÈNCIA DE DELIMITACIÓ TERRITORIAL (1931) A LES MUNICIPALITATS (1981)

La Ponència, creada el 1931, va desenvolupar els seus treballs en el marc d'una manifesta indeterminació: de forma reiterada la Ponència va reclamar al Govern la finalitat de la delimitació comarcal; molt particularment, si havia de representar un instrument de descentralització de la Generalitat, o bé una organització de caràcter local. La conclusió a la qual es va arribar va ser que les comarques i les vegueries havien de ser l'àmbit desconcentrat del Govern de la Generalitat. I per això s'adoptà un nombre de comarques (38) clarament inferior al "d'àmbits de mercat" que la pròpia Ponència estimà com a resultat de l'enquesta feta als municipis entre 1931 i 1932. Les comarques "oficials" no respongueren, així, a l'estructura funcional del territori comarcal.¹

Cal esmentar que als estudis de la Ponència republicana, Mollet, Granollers i Sant Celoni apareixien com a àmbits de mercat diferenciats. En el mateix sentit cal recordar que, al que ara es l'àmbit conegut com a Regió Metropolitana, hi figuraven al voltant de 20 mercats, xifra aproximada a l'estructura de sistemes urbans existent en l'actualitat.

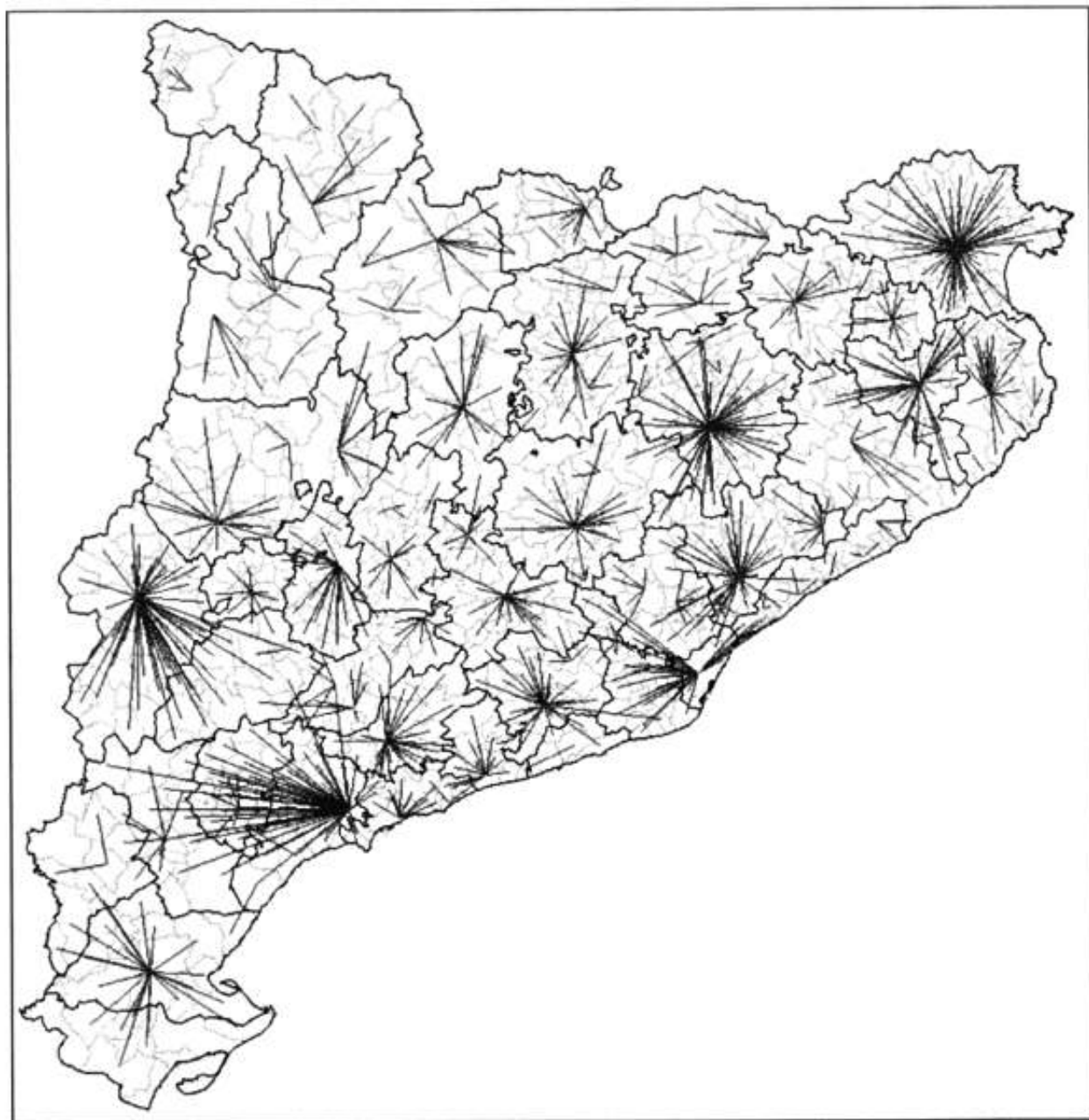

Figura 1. Àmbits de Mercat (1932).

Seguint amb aquesta línia de pensament, el mateix Casassas, juntament amb Joaquim Clusa, proposaren l'any 1981 una nova forma d'organització del territori: les *municipalies*, que havien de servir per aproximar el fet comarcal a la realitat, més complexa, de l'estructura territorial dels pobles i ciutats de Catalunya, que permetien superar el tradicional raquitisme dels municipis a casa nostra.

Casassas i Clusa partiren d'un diagnòstic clar: calia reconsiderar la divisió territorial de 1936:

"Poc a poc, però, fins i tot entre els partidaris de mantenir un esglaó d'administració local a nivell comarcal, s'ha obert pas la idea de la necessària revisió de la distribució comarcal del 32/36. Per un cantó hom va comprenent que s'ha de concedir un reconeixement "oficial" als nous fets comarcals apareguts després de 1939, o a aquells altres l'evidència dels quals s'ha fet palesa (Mollerussa, Banyoles, Santa Coloma, etc.) (...) També el fet metropolità ha trencat clarament i esborrat a voltes els límits comarcals del 32 i ha anat buidant algunes comarques en un matràs congestionat (Vallés, Tarragonès, Baix Llobregat, etc.). Les autopistes i la millora de les infraestructures de la comunicació i l'augment de la velocitat, finalment, si en certs casos ha servit per fer minvar la personalitat comarcal d'algunes contrades en apropar-les als continus urbans metropolitans, en d'altres ha enrobustit la personalitat de certes rodalies fins atribuir-les-hi característiques quasi comarcals, com poden ser els exemples de les "comarques pivot" o "comarques ròtula" del Baix Llobregat o del Garraf meridional.

Aquesta anàlisi porta també a la reconsideració de la qüestió comarcal i a una discussió de les seves bases. Com es pot veure, doncs, des d'òptiques diferents és exigida una nova anàlisi de la realitat catalana. Tothom hi reconeix el paper fonamental que avui hi juga el fet urbà. De fet, és l'actualització d'una de les idees bàsiques de la Ponència: cercar el lloc central, cercar el nucli urbà que causa l'aglutinació del territori. Es per això que la investigació efectuada en l'obra present representa una continuïtat amb els plantejaments de la Ponència que havien culminat en la segona pregunta de l'enquesta (a quin mercat aneu?) que no era altra cosa que cercar l'embrió d'una estructura general recolzada en el fet urbà que, en aquell temps, encara no havia assolit l'amplitud, l'extensió i la influència d'avui."

Seguint amb aquesta línia de pensament, Casassas i Clusa varen extreure 127 *municipalies*, que representarien els sistemes urbans reals de Catalunya, és a dir, les comarques que la Ponència de 1932-36 no

va arribar a establir mai. Per descomptat, el sistema urbà de Mollet, el Baix Vallès, hi apareixia amb personalitat pròpia.

No cal afegir que aquesta línia radical de pensament no va ser seguida l'any 1987, quan les comarques foren finalment reconegudes de forma oficial. Com tothom sap, les Lleis d'Organització Territorial (LOT) de 1987, recuperaren la divisió comarcal històrica, adopció acrítica de les comarques del 36, amb la simple addició de tres noves comarques sorgides després de la preceptiva consulta municipal², la qual cosa no va permetre realment aproximar la divisió comarcal a la finalitat bàsica establerta des de 1979, que com s'ha indicat feia de les comarques un instrument bàsic de govern local.

2.- QUINA ORGANITZACIÓ TERRITORIAL NECESSITA CATALUNYA?

Els municipis catalans es caracteritzen per una escassa grandària, tant des del punt de vista geogràfic com poblacional. Catalunya, amb 946 municipis per només 32.133 km², es l'avantpenúltima comunitat autònoma pel que fa a la grandària de llurs municipis. Amb una mitjana de només 34 km², solament el País Basc i La Rioja mostren un "gra" més petit. Aquesta superfície dels municipis del Principat és aproximadament la meitat de la que correspon a la mitjana de l'Estat, el que confirma l'atomització municipal de Catalunya, especialment si es compara amb la resta d'Europa.³

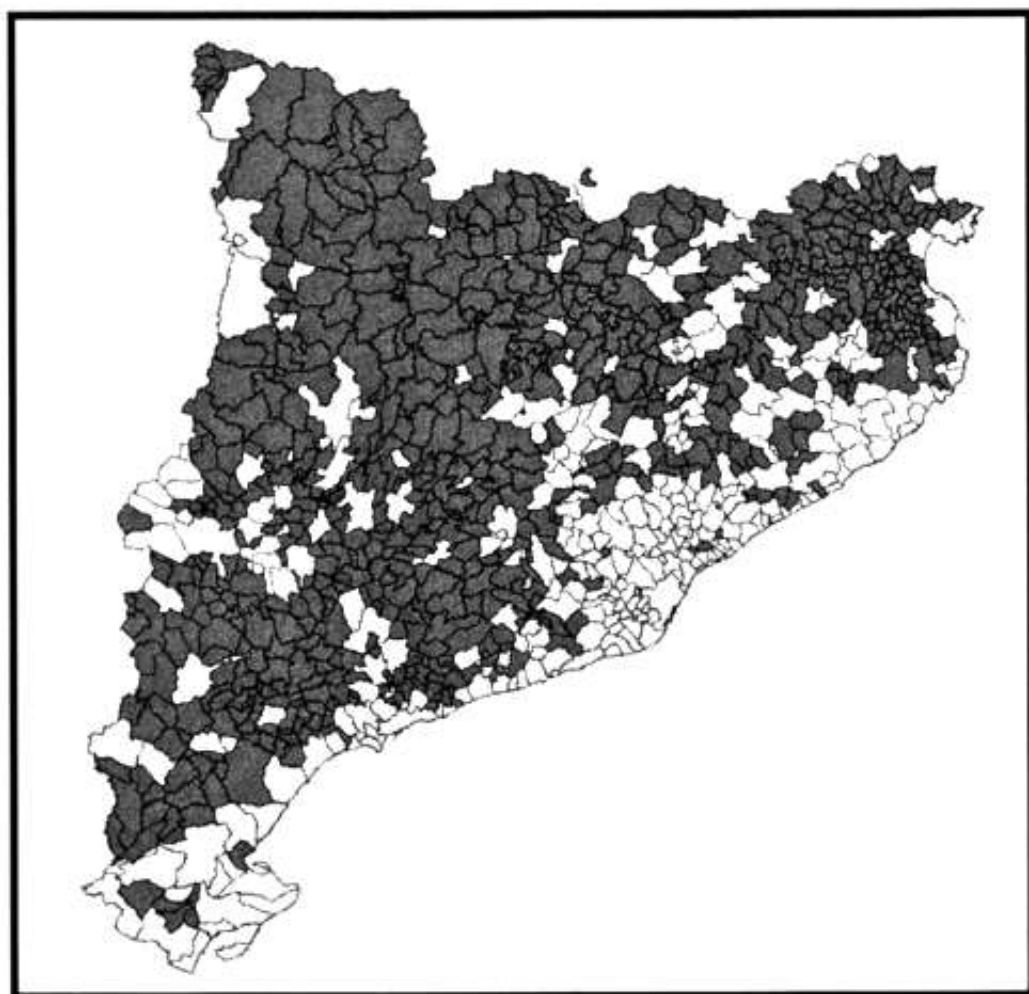

Figura 2. Municipis amb població inferior als 2.000 habitants.

El raquitisme demogràfic de bona part dels nostres municipis es mostra de forma evident si s'analitza l'estructura de la seva població: 646 municipis de Catalunya no arribaven, l'any 2001, als 2.000 habitants i abastaven un 6,07% del total de la població de Catalunya front al 67,6% de la seva superfície.

Més enllà de la grandària i població, un altre factor decisiu per a la comprensió de les actuals disfuncions del mapa municipal ho revela l'anàlisi de l'autocontenció i autosuficiència dels mercats de treball locals. Difícilment poden anomenar-se "ciutat" aquelles entitats territorials que, amb independència de llur dimensió, no siguin capaces de retenir dins dels límits administratius que els corresponen com a mínim un 50% dels seus residents ocupats. I el mateix es pot dir respecte a l'autosuficiència: no pot dir-se "ciutat" aquell territori que depèn en més d'un 50% de força de treball externa per ocupar els seus llocs de treball localitzats. En aquest sentit, la situació a casa nostra és evident: 648 municipis (un 68% del total) mostren una autocontenció o una autosuficiència (o ambdues coses alhora) inferior al 50%. L'actual divisió municipal denota, per tant, evidents disfuncions des de la perspectiva del mercat de treball. L'increment de la mobilitat intermunicipal ha trencat les barreres dels municipis i ha elevat les relacions urbanes a una escala superior, que no sempre troba en aquestes entitats territorials històriques el seu referent essencial.

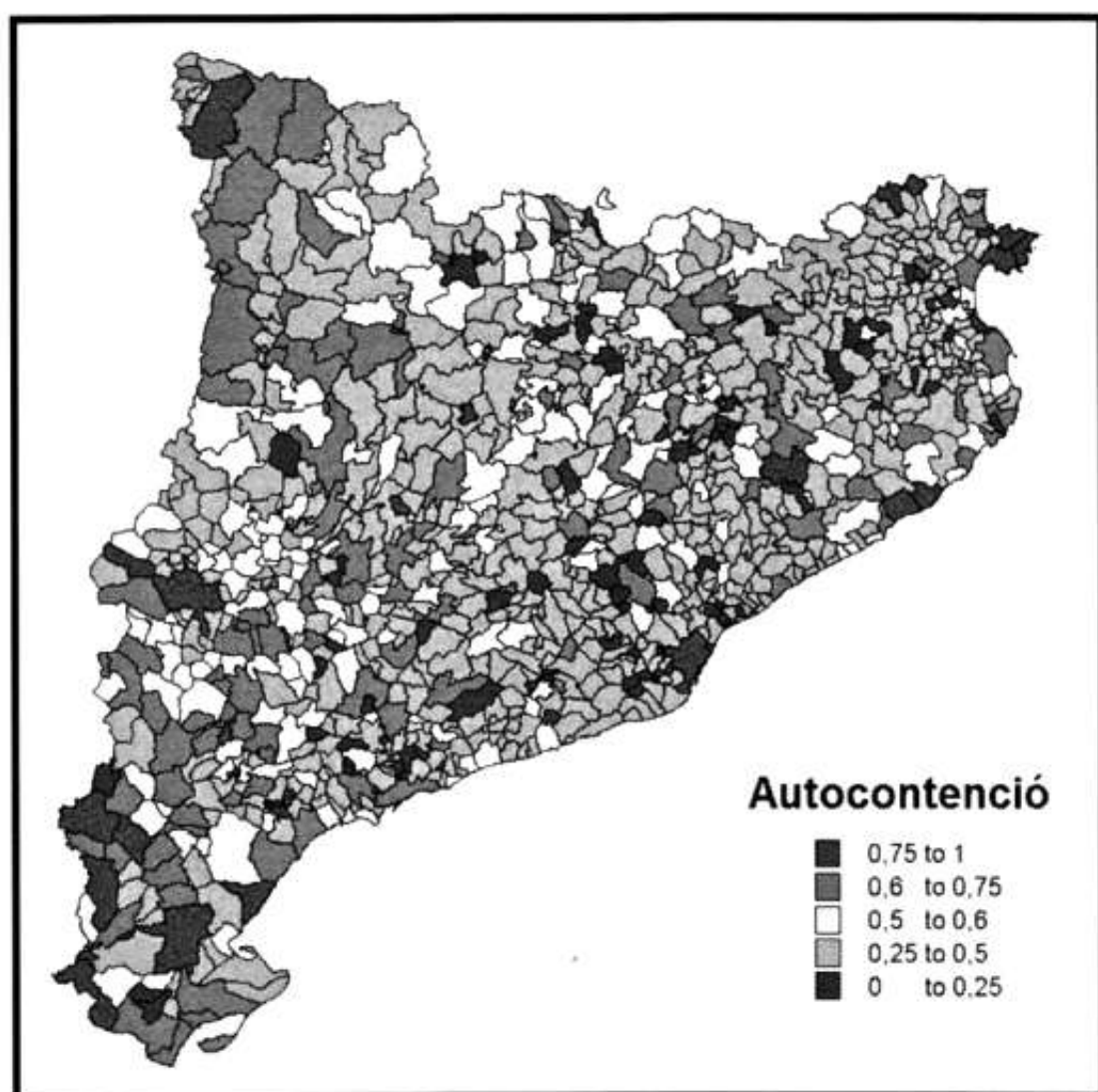

Figura 3. Autocontenció dels municipis catalans (2001).

Sembla evident, per tant, que la racionalització del mapa municipal no sembla una alternativa viable, donades les tendències centrífugues existents. Només la cooperació i mancomunació de serveis sembla plantejar-se com a una opció possible, dins de l'actual panorama polític i social.

LA DIVISIÓ COMARCAL

Com acabem de veure, bona part dels municipis de Catalunya mostren greus problemes tant pel que fa a l'eficient prestació dels serveis locals, derivada de la seva escassa grandària, com pel que pertoca a l'estructura i autonomia del seu mercat de treball. Però, per desgràcia, tampoc *les comarques actuals semblen adequar-se a les necessitats relatives a l'exercici correcte dels esmentats serveis locals*. D'igual manera, tampoc poden exercir com a estructures descentralitzades de l'Administració de la Generalitat, en ser massa nombroses i no respondre a l'estructura regional, ni subregional.

Tots aquests factors determinen el fracàs, reconegut quasi per tothom, de la major part de les comarques com a entitats eficients en el desplegament dels serveis locals (i, també, autonòmics). *Les comarques actuals no serveixen per a la funció que varen ser creades*. D'aquí que calgui adreçar-se cap a un nou model territorial que doni plena vigència i utilitat social a les comarques.

LA DIVISIÓ REGIONAL

Finalment, i pel que fa a les vegueries, el panorama és, encara, més desolador. L'Estatut de 1979 no es va referir de forma expressa a les regions com a forma d'organització pròpia de Catalunya, malgrat que deixà la porta oberta al seu reconeixement en recollir la possibilitat de regular l'existència de demarcacions supracomaricals. El fet, però, és que la Generalitat de Catalunya, des de llur reinstauració, no ha procedit a establir una divisió oficial en vegueries, en qualitat d'òrgans descentralitzats de govern. La divisió de 1936, que va recollir nou vegueries, continua sense reconeixement oficial a hores d'ara.

La permanència en el marc constitucional i estatutari de les províncies, (imposades per decret l'any 1833) en la seva doble funció d'ens locals (les diputacions) i d'organització desconcentrada del govern de l'Estat, planteja, a més, l'existència d'un greuge pendent de solució, que pot passar per l'assumpció de les vegueries com a forma d'organització

pròpia del Principat, en substitució de les províncies històricament heretades. Així, *les vegueries podrien assolir un doble (o, si s'escau, triple) nivell d'organització: ser òrgans descentralitzats del Govern de la Generalitat (i, en seu cas, sotsdelegacions del Govern central), així com entitats locals, i assumir les competències de les diputacions.*

Cal, per tant, recuperar les vegueries com a forma de govern pròpia de Catalunya. Aquest és, també, un repte que no pot ésser ajornat.

3.- METODOLOGIA

Tal com s'ha indicat en el resum inicial, l'objectiu principal de l'estudi realitzat pel nostre Centre d'investigació ha consistit en *l'elaboració d'una metodologia que permeti establir de manera racional i rigorosa la delimitació d'àmbits supramunicipals per a l'exercici eficient de les funcions i serveis públics*, la qual permeti una nova organització administrativa del territori. *Aquesta nova organització ha de sustentarse en les dues formes de divisió territorial que li són pròpies a Catalunya: les comarques i les vegueries.* Les primeres, quant a entitats on els municipis tinguin l'oportunitat de mancomunar els serveis locals, gaudeixin d'economies d'escala impossibles d'aconseguir d'una altra manera, i on hi hagi un primer esglaó d'identificació dels ciutadans amb el territori. I les segones, com a àmbits de descentralització dels serveis de la Generalitat alhora que entitats locals substitutives de les actuals províncies.

REQUISITS BÀSICS PER A LA DELIMITACIÓ TERRITORIAL DE COMARQUES I VEGUERIES

La metodologia utilitzada en l'estudi es basa en tres aspectes fonamentals:

- a) En primer lloc, l'aspecte *funcional*. Es parteix de la hipòtesi que les mancomunitats d'abast comarcal siguin agrupacions municipals funcionalment homogènies, és a dir, que es comportin com a unitats coherents entre sí. D'igual manera, les vegueries haurien de ser el resultat d'agrupacions comarcals caracteritzades per un elevat grau d'interacció funcional. En aquest sentit, i a falta d'altra informació rellevant, s'ha escollit la *relació residència – treball* com a element determinant de les relacions urbanes: l'articulació dels mercats residencials i de treball a nivell local representa el principal fet caracteritzador de l'estructura urbana i territorial.
- b) En segon lloc, es considera l'aspecte *físic*. Les divisions proposades, tant la que fa referència a les mancomunitats municipals d'abast

comarcal com la corresponent a les vegueries, han de gaudir d'una clara i manifesta *coherència geogràfica* en la mesura que el territori, en la seva configuració física, ecològica i paisatgística, condiciona els assentaments humans i la seva utilització de l'espai.

- c) I en tercer lloc, l'aspecte *d'eficiència en la prestació dels serveis públics*. Les delimitacions proposades han de permetre millorar l'eficiència de les actuals divisions administratives en la prestació dels serveis municipals, comarcals i generals, ja que de res serviria una nova delimitació si aquesta no tingués un efecte positiu en l'exercici de les funcions i serveis públics.

El nostre treball, per tant, s'inscriu en la perspectiva de considerar com a determinants les relacions funcionals, i particularment la basada en la mobilitat laboral obligada, però no pot oblidar els altres dos aspectes condicionadors de tota delimitació que pretengui vincular-se amb l'administració del territori: la dimensió de coherència física i de funcionalitat en la prestació dels serveis.

METODOLOGIA ADOPTADA

La *metodologia adoptada per a la delimitació de les mancomunitats municipals d'abast comarcal* pot resumir-se de la forma següent:

1. En primer lloc, s'han delimitat les unitats plurimunicipals que hem denominat *protosistemes*. Els protosistemes resulten de l'agregació dels municipis en funció a llur màxim valor de relació⁴. L'objectiu final en aquesta fase ha consistit, principalment, en reduir el nombre d'unitats (946 municipis) en un nombre sensiblement inferior de candidats a constituir sistemes urbans consolidats.
2. El segon pas ha consistit en unir els protosistemes anteriors, començant pel més petit, en funció del màxim valor de relació. El resultat final ha permès delimitar unes mancomunitats "provisionals", amb massa crítica demogràfica i de nombre de municipis, amb plena capacitat per desenvolupar les competències locals de caràcter fonamental, si les hi deleguen.
3. Finalment els sistemes comarcals "provisionals" han esdevingut "definitius" després d'un procés de validació. L'esmentada validació s'ha fet a la llum dels tres principis inspiradors de la metodologia establerta per a la definició de les mancomunitats municipals d'abast comarcal: la funcionalitat, el territori i l'eficàcia en la prestació dels serveis.

Pel que fa a la *metodologia de delimitació de les vegueries* encara ha estat més senzilla. Les unitats obtingudes en l'anàlisi anterior, candidates a constituir comarques, s'han agrupat de forma iterativa en funció de llur major valor de relació. Aquest procés ha continuat fins a la delimitació de "protovegueries", les quals han donat lloc a la proposta final en virtut de certes assumpcions sobre la massa crítica i la finalitat, prospectiva o no, de divisió administrativa regional.

Les "proto-vegueries" s'han obtingut en el tall de "l'arbre jeràrquic" en què una de les candidates fermes a constituir regió independent s'ha unit a Barcelona⁵. Pel seu cantó, les condicions de massa crítica s'han establert en funció a la població mínima de les províncies espanyoles, amb un llindar de referència dels 300.000 a 500.000 habitants.

4.- ELS RESULTATS

El desplegament de la metodologia emprada ha permès la delimitació, en una primera fase, de 195 protosistemes urbans que han constituït la base, les unitats, sobre la qual s'ha cimentat, en una segona etapa, la delimitació de les mancomunitats municipals d'abast comarcal, que en nombre de 92 es proposen com a resultat de l'estudi que aquí es presenta.

L'acompliment dels requeriments de massa crítica i autonomia dels sistemes urbans condueix, per mitjà d'un procés jeràrquic d'adscripció dels protosistemes a través del més alt valor de relació, a una proposta de nova divisió comarcal per a Catalunya que, tal com s'ha afirmat abans, garanteix la màxima relació funcional dels municipis integrats en cada unitat comarcal, l'autonomia del mercat de treball al 45-50% d'autocontenció i autosuficiència, a més de la massa crítica necessària per a l'exercici eficient dels serveis locals.

El mapa adjunt presenta el resultat final d'aquest procés de comprovació, en el qual apareixen les 92 mancomunitats d'abast comarcal definitivament considerades. La taula annexa, per la seva part, presenta les comarques amb principal pes demogràfic. Entre elles destaca el sistema urbà de Mollet, en el lloc desè del rànquing de grandària, per davant, fins i tot, de l'agrupació que encapçala Granollers.

Mancomunitats d'abast comarcal amb un major pes demogràfic

Comarca	Població	N. de municipis	Superfície (km ²)
Barcelona	2.373.099	14	223
Sabadell	270.978	8	184
Sant. Boi – Gavà	236.664	8	185
Mataró	202.973	13	152
Terrassa	192.483	6	181
Tarragona	181.640	14	
Lleida	142.940	34	1114
Sant Feliu – Molins	141.708	11	147
Martorell	128.279	15	367
Mollet	120.717	9	93
Manresa	119.095	21	639
Girona	118.063	15	314
Rubí – Sant Cugat	116.128	2	80
Granollers	115.644	8	164
Reus	113.244	24	
Cerdanyola	112.743	3	59
Vilanova	105.704	5	146

Figura 4 Proposta de divisió comarcal "definitiva" (92 mancomunitats)

ANÀLISI DE L'ESTRUCTURA REGIONAL DE CATALUNYA

L'agregació jeràrquica, pas a pas, de les comarques en funció de llur màxim valor de relació, permet comprendre l'estructura espacial del territori català, i indica les interaccions de tipus quasi-regional. La unió progressiva de les comarques permet fer "talls", els quals identifiquen les relacions espacials a determinades escales de resolució. Pot mostrar-se l'arbre jeràrquic d'agregació de les mancomunitats d'abast comarcal en distintes unitats territorials fins a constituir una agrupació única, Catalunya.

L'anàlisi a l'esmentat nivell d'agregació destaca l'existència de dotze unitats espacials bàsiques, que bé podrien denominar-se protoregions o *protovegueries*. Aquestes unitats són: la regió metropolitana de Barcelona, l'estructura Girona – Figueres, Vic, Manresa, Igualada, Puigcerdà, la Seu d'Urgell, Tremp, Aran, Lleida, les Terres de l'Ebre i Tarragona – Reus.

Figura 5 Geografia de les regions catalanes

L'anterior anàlisi atorga una imatge de Catalunya formada per 12 unitats, i no pas 7 com sembla defensar l'actual proposta del Govern de la Generalitat (seguint el Pla Territorial de Catalunya de 1995). Això no obstant, no creiem que l'estudi profund de les relacions internes de les 12 protoregions o protovegueries, obtingudes de l'arbre jeràrquic funcional, invalidi completament la proposta de la divisió

de Catalunya en set regions o vegueries. Les relacions funcionals (i, per tant, les divisions en les quals es basen) són el resultat de la geografia, del territori, així com de la història, de les interaccions econòmiques i socials històricament heretades. D'aquí la seva força i importància per il·luminar el debat i les propostes sobre l'organització territorial. Però també evidencien les mancances de l'acció humana; les seves limitacions. *Tenen un caràcter retrospectiu més que prospectiu.*

Els casos dels Pirineus i de les comarques centrals són, des d'aquesta perspectiva, paradigmàtics. Les protoregions que conformen els seus respectius àmbits espacials representen unitats morfològiques, econòmiques i socials molt similars, però poc relacionades entre sí, fruit d'un sistema d'infraestructures que ha seguit en excés la geografia i que ha tendit a privilegiar la vinculació amb els grans centres de distribució i consum: Lleida en el cas dels Pirineus i Barcelona en el de les comarques centrals. La geografia i la història han configurat la realitat actual, però en fer-ho han eliminat d'altres possibilitats inherents al territori i a la societat.

5.- L'ORGANITZACIÓ ESPACIAL DE L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA: CAP A UNA "CIUTAT DE CIUTATS"

L'anàlisi descrita en les pàgines precedents reconeix una vegueria específica per a l'àrea metropolitana de Barcelona. Aquesta regió, amb 188 municipis, 4,5 milions d'habitants i prop de 3.800 km², s'aproxima a l'àmbit de planejament territorial històricament adoptat⁶, encara que el sobrepassa de forma significativa.

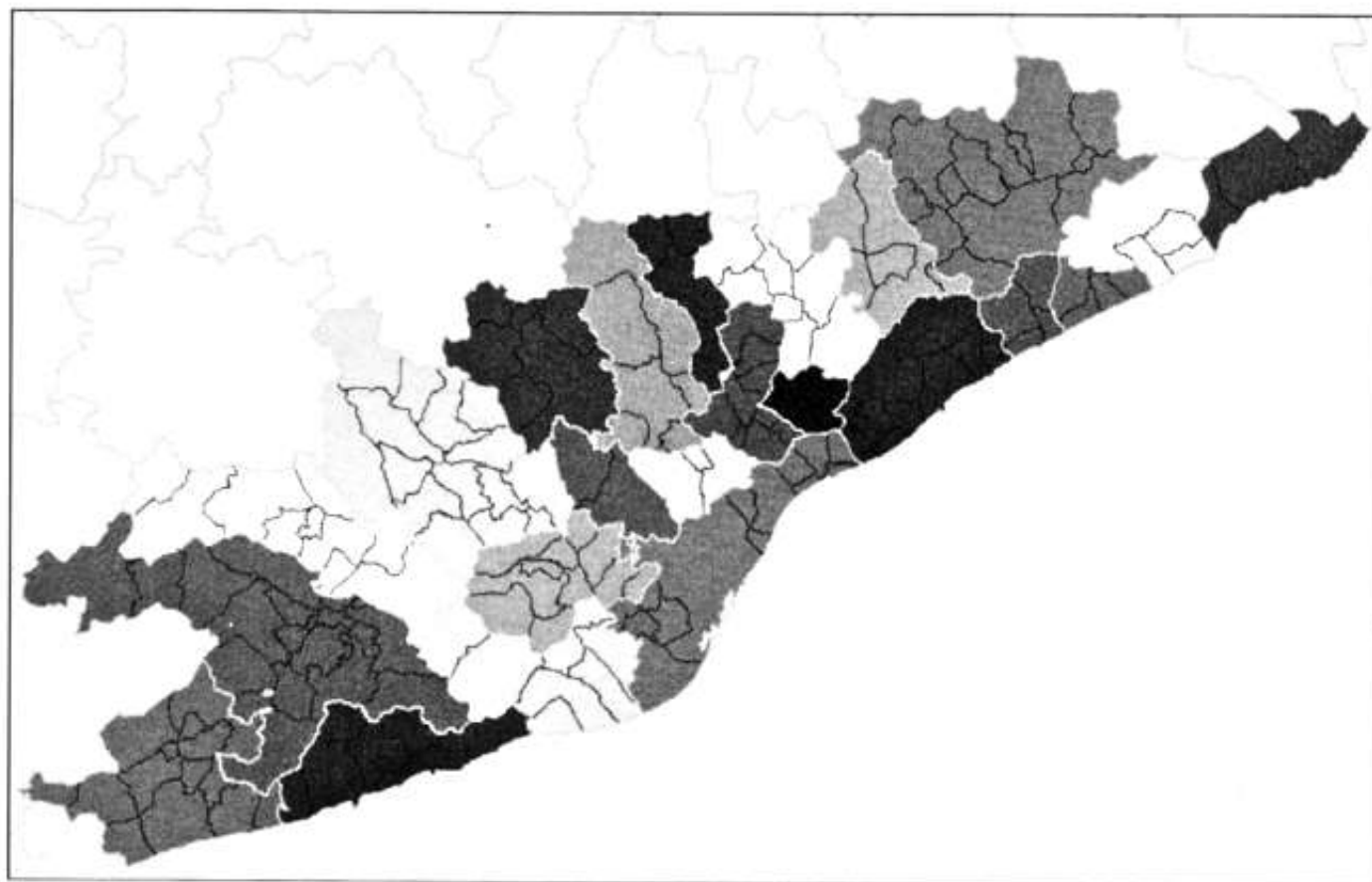

Figura 6. Vegueria Metropolitana de Barcelona (23 sistemes urbans).

La *vegueria metropolitana de Barcelona* es forma per l'agregació de les comarques – sistemes urbans en funció del seu valor de relació residència – treball. El nucli central de la regió és el *sistema urbà de Barcelona*, el qual coincideix a grans trets amb el que s'ha anomenat *la Barcelona de les rondes*. Aquest sistema urbà representa el cor de la metròpoli, la *ciutat real de Barcelona*, i hauria de ser el territori mínim en el qual desplegar el futur planejament urbanístic municipal⁷ (POUM en la terminologia de la Llei d'Urbanisme de 2002), dins del planejament director urbanístic⁸ i territorial parcial⁹.

Entorn a aquest nucli central s'articula l'àrea metropolitana de Barcelona, regió conformada, com a mínim, per 23 sistemes urbans d'abast comarcal: Sant Feliu – Molins, Sant Boi – Gavà, Sant Cugat – Rubí, Cerdanyola, Vilanova, Vendrell, Vilafranca, Sant Sadurní, Martorell, Terrassa, Sabadell, Palau – Caldes, Mollet, Granollers, Montornès, Cardedeu, Sant Celoni, Mataró, Arenys, Calella, Malgrat i Blanes. Una autèntica "ciutat de ciutats", en la que cada peça del territori, cada mancomunitat d'abast comarcal, té la seva pròpia personalitat, però que participa de forma conjunta i complexa en el fet metropolità.

Les comarques actuals, en conseqüència, no tenen gairebé cap element de suport. La *vegueria de Barcelona* està conformada per sistemes urbans, però aquests es troben ben lluny de la divisió comarcal vigent, la qual cal revisar de forma immediata. En aquest context destaca el sistema urbà de Mollet, el Baix Vallès, que hauria de ser reconegut, sens dubte, com una nova comarca.

Notes

1. Els àmbits de mercat, al voltant d'un centenar, s'aproximaren en nombre i capitalitat a la resposta que feren els ajuntaments a l'altra pregunta de l'enquesta de 1931-32 referent a quina comarca se sentien vinculats. Casassas (1984) comptabilitzà 118 "comarques" preceptives, davant de 98 àmbits de mercat (Burgueño 2003).
2. Aquestes tres noves comarques foren: l'Alta Ribagorça (amb capitalitat al Pont de Suert), el Pla de l'Estany (Banyoles) i el Pla d'Urgell (Mollerussa). Fou desestimada la creació d'altres nou comarques.
3. Cal indicar, en aquest sentit, que segons l'organització estadística territorial europea (NUTS), l'estructura administrativa espanyola té un encaix no gaire harmoniós. La inexistència d'un nivell intermedi entre províncies (NUTS 3) i municipis (NUTS 5) provoca un buit manifest, que denota un cert desequilibri respecte a l'estructura territorial de bona part d'estats europeus. Així, sis estats reconeixen NUTS 4 (Grècia, Irlanda, Luxemburg, Portugal, Finlàndia i Regne Unit), mentre uns altres quatre (Bèlgica, Dinamarca, Holanda, i Suècia) tenen unes entitats locals de nivell 5 de grandària prou significada. Només Alemanya, Itàlia, França i Àustria manifesten una estructura relativament semblant a la d'Espanya, en què l'absència de NUTS 4, s'acompanya d'un nombre molt elevat de "municipis". Amb tot, Espanya és la que denota (amb França) una estructura més descompensada, en representar el nombre de municipis multiplicar per 162 (236, Catalunya) el de províncies.
4. El valor de relació avalua la interacció entre dues o més àrees funcionals en virtut d'un algorisme de tipus gravitatori: inversament proporcional al (quadrat) dels fluxos existents entre ambdues àrees i inversament proporcional al producte de llurs respectives masses.
5. El tall s'ha escollit immediatament abans que la regió de Manresa es vinculés amb la regió metropolitana de Barcelona.
6. Les "set comarques": Barcelonès, Baix Llobregat, Maresme, Vallès Occidental, Vallès Oriental, Garraf i Alt Penedès. En total, 164 municipis, amb prop de 3.000 km².
7. El marc legal de l'urbanisme posterior a la Constitució de 1978 deixa en mans dels "municipis" el desplegament del planejament urbanístic. El cas de Barcelona continua sent una excepció ja que inclou els 27 municipis que el 1953 configuraren la "comarca urbanística" de Barcelona. La pervivència del Pla General Metropolità de 1976 és, sens dubte, una anomalia en el marc de l'urbanisme espanyol contemporani, motivat en el fet indubtable de l'expansió metropolitana de Barcelona. L'esmentat Pla, però, no ha pogut ser revisat des de 1976, en bona part pel difícil encaix constitucional de procedir a la revisió d'un planejament d'aquest tipus, d'abast intermunicipal.
8. El qual podria abastar el conjunt de sistemes urbans inclosos en l'àmbit principal de relació amb Barcelona.
9. El Pla Territorial de la RMB hauria d'abastar els 188 municipis i no solament els 164 de les actuals comarques del Barcelonès, Baix Llobregat, Maresme, Vallès Occidental, Vallès Oriental, Garraf i Alt Penedès.